

CAPTURAREA TUNULUI DE 420 MM DIN ORAȘUL GYOR DE CĂTRE REGIMENTUL 7 VÂNĂTORI ÎN TIMPUL CAMPANIEI DIN UNGARIA DIN 1919

Dr. Ion RÎȘNOVEANU*

Victoria Armatei Române de la sfârșitul lunii iunie 1919 asupra trupelor loiale guvernului Garbai-Kun nu a reprezentat punctul final al operațiilor militare românești desfășurate la vest de Tisza. Principalul motiv a fost acela că decidenții politici maghiari continuau să nu recunoască, în mod explicit, hotărârea Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia, din 1 Decembrie 1918. Mai mult, puterea politică de la Budapesta recurgea la puterea armelor pentru a se opune împlinirii deciziei luate, în mod democratic, de către cei 1228 de deputați¹.

În aceste condiții, Marele Cartier General a emis *Ordinul de operații nr. 85 din 26 iulie 1919* prin care se ordona ca *inamicul retras în completă dezordine la vest de Tisa să fie urmărit până la completa lui distrugere*².

Primind acest ordin, trupele române și-au continuat înaintarea pe direcția generală Budapesta, pe care au atins-o în cursul zilei de 3 august 1919. Astfel, trei escadroane din Brigada 4 Roșiori, însoțite de două grupe de mitraliere din Regimentul 6 Roșiori și o secție de artilerie călăreață, aflate sub comanda generalului de brigadă Gheorghe Rusescu³, au ajuns la bariera de est a Budapestei. Aici, pe o ploaie torențială, generalul român a fost întâmpinat de o delegație a noului guvern care i-a solicitat ca trupele române să nu pătrundă în oraș. Răspunsul generalului român, unul dintre cei mai importanți comandanți militari ai Armatei Române în timpul Primului Război Mondial, a fost pe măsură. Acesta a ordonat ca gurile de foc ale tunurilor să fie îndreptate spre Budapesta, amenințând chiar, că va face uz de forță dacă ar fi împiedicat să intre în Capitală.

În aceste condiții, în seara zilei de 3 august 1919, trupele române au pătruns în Budapesta, fiind cartiruite în cazarma *Arhiducele Joseph*⁴.

* Cercetător științific III Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”.

¹ Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *În apărarea României Mari*, București, Editura Enciclopedică, 1994, p. 280.

² Apud, *Ibidem*, p. 280. Pe baza instrucțiunilor operative date de Marele Cartier General, Comandamentul Trupelor din Transilvania a redactat *Ordinul de operații nr. 20 din 27 iulie 1919* care prevedea, ca misiune principală, *urmărirea inamicului la vest de Tisa până la completa lui distrugere*.

³ Generalul de divizie Gheorghe Rusescu s-a născut la 9 septembrie 1867. La 1 iulie 1888 a absolvit Școala de Ofițeri de Cavalerie și Infanterie din București, fiind avansat la gradul de sublocotenent și repartizat la Regimentul 3 Roșiori. Grade militare: locotenent (30 august 1892), căpitan (10 mai 1892), maior (25 iunie 1906), locotenent-colonel (1 aprilie 1913), colonel (1 aprilie 1916), general de brigadă (1 septembrie 1917), general de divizie (1931). Vezi și Ministerul de Război, *Anuarul Armatei Române pe anul 1916*, București, Editura „Universala” Iancu Ionescu, 1916, p. 586.

⁴ Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *op. cit.*, p. 290.

La 4 august, la ora 18.00, generalul Gheorghe Mărdărescu⁵, comandantul Comandamentului Trupelor din Transilvania, a primit, pe bulevardul Andrassy, defilarea unui bloc de paradă alcătuit din efective ale Regimentului 4 Vânători, un divizion din organica Regimentului 6 Roșiori și un escadron din compunerea Regimentului 23 Artilerie⁶.

În aceste condiții, patru zile mai târziu, mai exact la 6 august, efective ale Regimentului 7 Vânători aflau prin bariera de est a orașului. Însă, după numai două săptămâni, Comandamentul Trupelor din Transilvania a ordonat deplasarea și redislocarea acestei unități în orașul Győr în vederea lichidării oricărui punct de rezistență bolșevic care acționa în zonă.

De aici, începe aventura povestită de sublocotenentul Ioan N. Popa⁷ despre capturarea obuzierului de 420 mm de la Fabrica de muniție din acest oraș de către Regimentul 7 Vânători în timpul Campaniei din Ungaria din anul 1919.

Vă prezentăm, în continuare, *Memoriul* întocmit, în anii '70, de colonelul (rtg.) Ioan N. Popa, participant direct la aceste evenimente. Menționăm că am păstrat grafia folosită de autor, tocmai pentru a sublinia autenticitatea acestui document care prezintă relațiile dintre trupele române și populația civilă maghiară.

MEMORIU

asupra

capturării și evacuării tunului de calibru 420 mm din orașul Győr (Ungaria) în campania din anul 1919

În ziua de 6 august 1919, dimineața cam pe la ora 5, Regimentul 7 Vânători a intrat în Buda-Pesta pe strada Andrasi (Andrasy utca). După ce-am parcurs în această stradă cca. 500-600 m, regimentul s-a oprit; apoi a mai parcurs cca. 300-400 m și a intrat în cazarma „Maria Terezia”, cazarmă care se afla pe partea stânga a străzii Andrasy, unde a cantonat.

În noaptea zilei de 10 sau 11 august, din ordin, R.7.V. a părăsit cazarma „Maria Terezia” și s-a instalat în cazarma „Petöfi”, din Buda, cazarmă care se află

⁵ Generalul de corp de armată Gheorghe Mărdărescu s-a născut la 16 august 1866, la Iași. La 1 iulie 1888 a absolvit Școala de Ofițeri de Cavalerie și Infanterie din București, fiind avansat la gradul de sublocotenent și repartizat la Regimentul 3 Infanterie de Line. Grade militare: locotenent (1 august 1891), căpitan (8 aprilie 1896), maior (10 mai 1906), locotenent-colonel (10 mai 1910), colonel (1 aprilie 1913), general de brigadă (10 mai 1916), general de divizie (10 mai 1918), general de corp de armată (17 iunie 1927). Arhivele Militare Naționale Române, fond Direcția Cadre Învățământ, Memorii Bătrâni, Registru foi matricole ofițeri activi de infanterie, dosar nr. 3. Vezi și Valeriu Avram, Lucian Drăghici, Gabriel-George Pătrașcu, Ion Rîșnoveanu, *Războiul de Întregire (1916-1919). Comandanți militari români*, București, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, 2016, pp. 115-117.

⁶ Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *op. cit.*, p. 290.

⁷ Locotenentul Ioan N. Popa s-a născut la 9 ianuarie 1897. A fost înaintat la gradul de sublocotenent în rezervă la 1 iulie 1917, apoi locotenent la 1 octombrie 1919. Ministerul de Răsboi, *Anuarul Armatei Române pe anul 1920*, București, Atelierele Grafice SOCEC, 1920, p. 191.

imediat la stânga după ce treci podul „Margareta”, lăsând în urmă, pe dreapta, insula cu același nume.

În această cazarmă a cantonat până în noaptea zilei de 17 august. În acea noapte, 17 august 1919, R.7.V. s-a imbarcat în două trenuri și a plecat cu destinația Győr (Raab), localitate care se află la cca. 130-140 km către Viena. După câte îmi amintesc, am trecut prin stațiile c.f.: Tatabania-Tatatovaras-Kumarno-Komaron, o veche cetate pe Dunăre și un centru economic de frontieră cu republica Cehoslovacia, și pe la orele 9 sau 10 am oprit în stația Győr-Szt.-Ivan, stație care se află la 9-10 km depărtare de Győr, unde am debarcat.

Țin să reamintesc că în această stație a fost ucis sublocotenentul de rezervă Ioniță de către doi muncitori maghiari, care treceau la o mașină grâu.

În această stație - Győr-Szt.-Ivan - regimentul a debarcat, a luat masa, și-a pus ținuta în ordine, iar la orele 15 s-a pus în marș către Győr (Raab).

Cînd am ajuns la marginea orașului Győr, regimentul a fost întâmpinat de autoritățile orașului, între care se afla multă miliție. Primarul orașului, printr-un tălmăciu, un român ardelean aflat în poliția orașului, a spus:

„- Orașul se predă. Nu veți întâmpina aici nici o rezistență. Avem cazarmă pentru cazarea trupei, iar pentru domnii ofițeri avem bilete de cartiruire și vor fi conduși de către poliție. În limitele posibilităților, vă vom satisface cererile dv. de hrană”.

Colonelul Corijescu, comandantul R.7V, prin Locot. Barbu, fost ofițer în armata maghiară și prizonier în Rusia, a răspuns:

„- Vă mulțumim. Avem convingerea că nu se va întâmpla nici un incident”.

La orele 18, în ziua de 18 august 1919, Regimentul 7 Vânători, în frunte cu Colonelul Corijescu Victor, comandantul Regimentului și urmat de subsemnatul, Sublocotenent Popa N. Ioan, în calitate de ofițer informator și cu batalioanele la distanță, am intrat în orașul Győr.

Regimentul era precedat de două automobile în care se afla șeful poliției și vre-o opt polițai, care ne-au călăuzit până la cazarma vânătorilor, vadász kaszárnya, cazarmă situată la cca. 1500 m S-W orașul Győr.

În timpul marșului, colonelul Corijescu, printr-un semn, mă cheamă la el și mi spune:

„- Să-mi amintești că ofițerii vor dormi în cazarmă în această noapte și că o companie, întărită cu două plutoane mitraliere, va face siguranța regimentului. Ai înțeles?”. După ce am răspuns „am înțeles”, am rămas la locul meu.

Se înțelege de la sine că regimentul a ocupat cazarma luând toate măsurile de siguranță. Ofițerii au dormit în noaptea de 18-19 august în cazarmă.

La cererea șefului de poliție, regimentul a dispus formarea unui pluton înarmat, din ordonanțele ofițerilor, sub comanda unui locotenent și, împreună cu cei opt polițai, au plecat în oraș unde li s-au arătat locurile de încartiruire și postul de comandă. P.C.R. (Postul de Comandă al Regimentului) a fost fixat la primăria din Győr, nu departe de gara Győr, peste c.f. pe dreapta, privind de pe pod, către Viena.

Țin să menționez că atât timp cât am mărșăluit prin orașul Győr către cazarma vânătorilor în seara zilei de 18 august, n-am văzut pe străzi și n-am întâlnit nici o ființă omenească. Orașul părea pustiu!

În ziua de 19 august, cam pe la ora 10, după ce ne-am instalat și organizat, colonelul comandant m-a chemat și mi-a ordonat:

„- Pe lângă serviciul de informator pe care-l ai, vei îndeplini și serviciul cu evacuarea; deci vei evacua totul ce voi ordona eu. Pentru a ști ce materiale urmează a fi evacuate, până în ziua de 23 august, ora 8, îmi vei prezenta inventare, în dublu, de materialele fasonate sau în curs de fasonare, care se găsesc în fabrici. Deocamdată, atât. Poți pleca”.

Eu, la acea oră, habar n-aveam ce fabrici sunt și câte sunt, anume în orașul Győr.

După o chibzuință mai îndelungată, m-am hotărât să folosesc următoarea stratagemă: Prin poliția orașului voi chema mâine dimineață, 21 august, ora 7, pe toți directorii de fabrici și le voi spune:

„- Statul român va evacua toate obiectele fasonate sau nefasonate. Tot ce se va evacua se va plăti. Bazat pe această hotărâre, dumneavoastră ne veți întocmi inventare în triplu exemplar, astfel că îmbarcarea în vagoane să corespundă exact cu inventarul. Care dintre dumneavoastră va trece mai puțin va trage consecințele. Mâine seară, 22 august ora 19, veți fi cu două exemplare din aceste inventare aici și le veți preda mie”. Zis și făcut.

În ziua de 21 august ora 7, s-au prezentat la postul de comandă, primăria din Győr directorii fabricilor: de tunuri, de hamuri, de ciocolată, de bocanci, de curele transmisiuni, de binochuri, de cărămidă și fabrica de zahăr.

După ce s-a făcut apelul după tabelul trimis de poliție, li s-au expus de către subsemnatul în limba română și de caporalul Ianău, un ceangău din Călugăra Mare, jud. Bacău, în limba maghiară problema inventarelor, le-am ordonat ca în ziua de 22 august ora 19, să fie predate la comandamentul român.

Când în ziua de 22 august ora 19, s-au prezentat toți cu inventarele, s-a făcut verificarea și traducerea lor, în românește. Cu facerea acestor operații s-a constatat că toate fabricile au stocuri apreciabile de obiecte fasonate în afară de fabrica de tunuri care, afară de câteva „fevi” de calibru 37 și 75 și câteva „afete”, în reparație, nu prevedea nimic, dar absolut... nimic!

În acel timp, societatea maghiară din Győr era împărțită în două clase:

- Clasa „albă”, ...necomuniștii și

- Clasa „roșie”, ...comuniștii.

Între aceste clase era o ură de nedescris, o luptă acerbă.

Cât timp Bella Kun (Bèla Kun - n.a.), secretarul P.C.M. din acea vreme, a fost la putere, „roșii” au umplut pușcăria, o închisoare mare cu subsoluri (beciuri) și etaje, cu albi! Când, însă, amiralul Horty Miklos (Miklós Horthy - n.a.) reușise să-și formeze un corp de armată (trei divizii) în regiunea Șopron și mai ales când s-a aflat că elemente ale armatei române vor sosi din moment în moment, în Győr, clasa „albă” a prins curaj și prin măsuri rapide în eliberează, din pușcărie, pe „albi” și o umple, până la refuz, cu „roșii”.

Eu n-am ocupat cantonamentul repartizat de poliție pentru că era departe; m-am instalat la un cizmar, vis-a-vis de comandament, la cca. 3 minute de marș, până la birou.

Ori de câte ori mă duceam acasă, găseam pe proprietăreașă plângând. Am chemat pe caporalul Ianău și am întreprins o discuție cu proprietăreasa, soția cizmarului, și din cele discutate au reeșit cele de mai jos:

Că toți roșii, precum și cei bănuți că simpatizează cu comuniștii, au fost închiși în pușcăria orașului;

- că și bărbatul ei este închis și este și bolnav;*
- că toți cei închiși sunt schingiuiți și bătuți groaznic;*
- că la cei închiși nu li se dă mâncare și*
- că nu-i scoate la W.C.*

Aceste informații m-au determinat, ca a doua zi, disdediminează, cu plutonul 1 din compania 7-a, pluton pe care-l comandam eu, să mă duc la închisoarea orașului.

Ajungând la închisoare, după ce am dezarmat garda închisorii, însoțit de o grupă din plutonul meu și de un gardian, am inspectat o bună parte din celule și am constatat că informațiile date de proprietăreașă sunt adevărate. Ce am văzut și ce mi s-a adus la cunoștință m-au determinat și mă determină și astăzi să afirm:

„- Să te ferească Cel de Sus de răzbunarea maghiară”.

Cu aceste informații verificate, m-am prezentat comandantului de regiment și i-am raportat aceste informații în lumina adevărului.

Colonelul Corijescu V., comandantul Regimentului 7 Vânători de câmp, când a auzit grozăviile care se petrec, a ordonat:

„- Dai imediat un ordin în care să precizezi că, comandantul român nu tolerează asemenea fapte. Toți cei care vor săvârși asemenea fapte, vor fi trași la răspundere. Vei scrie ordinul și în limba maghiară. Așa să faci nene și să de duci D-ta cu ordinul”.

Zis și făcut. A doua zi s-a răspândit vestea că, Comandamentul Român nu mai tolerează tratamentul neuman aplicat celor închiși în închisoare, iar gazda mea a încetat plânsul și jalea.

La vre-o zi interval, am mai avut cu gazda mea, soția cizmarului, o convorbire care s-a încheiat cu următoarea promisiune-angajament:

„- Pot să scot din închisoare și să-i redau libertatea, pe orișicare om care ne spune unde sunt ascunse tunuri, mitraliere, aruncătoare etc, etc. Pe cei care ne vor da aceste informații îi vom trimite în Ardeal și-i vom scăpa astfel de teroarea maghiară”.

În aceeași zi, cam pe la orele 15-16, gazda plecă de-acasă. După ea, eșii și eu; în curte mă întâlnii cu caporalul Ianău care îmi șopti:

„- Gazda Dv. mi-a spus că diseară va aduce, la Dv., pe nașul ei, care-i maestru la fabrica de tunuri și acel om știe multe”.

În seara aceleiași zile, cam pe la orele 22-23, intră în cameră introdus de Ianău un om de statură mijlocie, bine făcut și destul de îngrijit îmbrăcat, care prin Ianău, mi-a spus:

„- Eu sunt nașul, de cununie, al gazdei, al cărei soț este în pușcărie; mi-i și rudă. Fină mea, gazda Dv., mi-a spus că acela din pușcăriași care vă spune unde sunt ascunse mitraliere sau tunurile din fabrica de tunuri, îl scoateți din pușcărie și-l trimiteți în Ardeal. Este adevărat?”.

Eu i-am răspuns:

„- Da, așa este. Îl scot din pușcărie și-l trimit în Ardeal. Îl trimit numai, dacă el voește să se ducă!”.

„- Atunci, vă rog, ascultați-mă. Eu vin pentru finul meu, soțul gazdei, care-i în pușcărie și vă dau următoarea informație: În fabrica de tunuri de aici, se află un tun de calibru 420 mm; un tun mare! Cu aceste tunuri au distrus germanii forturile „Liège” și „Namür”. Le-au trimis aci germanii, ca model, să fabricăm și noi vre-o șase bucăți. Tunul acesta este aici, la noi, nu se vede pentru că este demontat și e împrăștiat piesă cu piesă. Numai directorul știe unde sunt ascunse piesele. Are vagonul lui. Se transportă numai pe vagonul lui, pe calea ferată. Așa a sosit aici, pe vagonul lui”. După o pauză, zise: „- Ceea ce v-am spus este adevărat”.

După o pauză mă întrebă: „- Dacă scoateți tunul, îl scoateți din închisoare pe finul meu?”. Eu i-am răspuns: „- Fii sigur că-l scot și dacă va voi... îl voi trimite în Ardeal”.

A doua zi, să fi fost 24-25 august 1919, pe la ora 7, însoțit de caporalul Ianău și un sergent ne găseam la poarta fabricii de tunuri unde am fost primiți de garda română și al cărei comandant ne informă că directorul fabricii este la domiciliul situat în incinta fabricii.

Scăpasem din vedere să spun că, la fiecare fabrică, încă din 19 august, se instalaseră gărzi românești, cu consemnul: „de a le păzi de incendii și a nu permite să se scoată nici un obiect afară din fabrici”.

După ce primi raportul comand. de gardă, am intrat în curte și apoi am trimis, pe caporalul Ianău însoțit de caporalul de schimb, la director și să-i spună așa: „Domnule Director! Un domn ofițer de la comandamentul român vă poftiște în curte”.

Caporalul Ianău s-a înapoiat cu răspunsul: „- Vine imediat”. Și, într-adevăr, veni imediat. După prezentări, prin Ianău, i-am spus: „- Tunul cal. 420 mm, pe care l-ați demontat acum câteva zile, să-l montați în 24 ore, gata de plecare. Să nu-i lipsească vreo piesă. Dumneavoastră răspundeți. Bună ziua”.

Înainte de plecarea mea la postul de comandă al regimentului, am dat ordin sergentului comandant de gardă să supravegheze, îndeaproape, pe director, să nu-i permită să părăsească fabrica și să-i taie legătura telefonică.

Când după 24 ore m-am dus să văd unde a ajuns cu montarea tunului, am primit răspunsul: „- În fabrică nu-i nici un tun de 420 mm”.

Pentru a-l aduce la realitate, a spune adevărul, l-am despărțit de familie, dându-i domiciliu la subsol, unde pentru odihnă îl aștepta un pat de scânduri, iar ca mâncare i se servea, de către un soldat român, un singur fel și acela... odată pe zi.

După vreo două zile, cam în 29 august, determinat de aerul rece din cameră care-i pătrunsese în corp, de „tăria” scândurilor de la pat și mai ales de

mâncarea foarte, foarte puțin nutritivă, prin soldatul care-l păzea, m-a chemat și mi-a spus:

„- Vă predau tunul dar pentru a avea o motivare față de „cei din Buda-Pesta”, să simulați că voiți să mă spânzurați”. I-am răspuns:

„- Aceasta nu pot s-o fac! Românii nu spânzură oameni! Îi destul că le vei spune că te-am ținut la răcoare. Până mâine tunul să fie montat, gata de plecare. Bagă de seamă!”.

Cam în ziua de 30 august pe la orele 11, când m-am dus la fabrică, colosul tun de 420 mm. era montat pe vagonetele speciale, gata de plecare.

Îmi amintesc că eu am dispus să se pună „unsoare” în cutiuțele de la osii.

Adoua zi, pe la orele 9, după ce a fost văzut de comandantul regimentului, vagoanele cu colosul „Beretta”, sub pază, a luat drumul către România.

Din cele spuse, conchidem că:

„- Tunul obuzier de 420 mm., care se află în parcul „Națiunei” și cu care calibru germanii au distrus forturile „Liège” și „Namür” în anul 1914, a fost capturat, de la unguri, în anul 1919, de către Regimentul 7 Vânători de câmp prin sublocotenentul Popa N. Ioan”.

Afară de acest tun, prin serviciul de informații, R.7V. de câmp a mai capturat și evacuat în țară:

- 4-5 obuziere noi cal. 150 mm. descoperite într-o pădure situată la 7-8 km. N. orașul Győr;

- 11 (unsprezece) tunuri de tranșee, descoperite în fundul unui beciu, proprietatea protopopiatului catolic, tocmai la Nyulfalva, localitate situată la cca. 25-30 km. W. de orașul Győr;

- Idem s-a mai capturat 10 (zece) mitraliere și vreo câteva vagoane pline cu curele de transmisiuni.

Memoriu întocmit de colonel în retr. Popa N. Ioan, fost sublocotenent în acea vreme.

În concluzie, efectivele Armatei Române, aflate în compunerea Comandamentului Trupelor din Transilvania, care au acționat în Campania din Transilvania și Ungaria în 1919, au avut ca misiune principală alungarea de la putere a Sfatului Sovietelor din Ungaria condus de Béla Kun, precum și anihilarea oricărui pericol militar care ar fi periclitat hotărârea celor 1228 de deputați care, în cadrul Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia, au hotărât Unirea Transilvaniei, Banatului, Maramureșului și Crișanei cu Vechiul Regat.

*CAPTURE OF THE 420 MM CANNON IN THE CITY OF GYOR
BY THE 7TH HUNTERS REGIMENT
DURING THE HUNGARY CAMPAIGN OF 1919*

-abstract-

Key Words: The Great Headquarters; Romanian Army; World War I; Order of Operations; Memorandum

The forces of the Romanian Army, in the composition of the Transylvanian Troops Command, which acted in the Transylvanian and Hungarian Campaign in 1919, had as their main mission the expulsion from power of the Council of Soviets in Hungary led by Bèla Kun, as well as the annihilation of any military danger that would have jeopardized the decision of the 1228 deputies who, within the Great National Assembly from Alba-Iulia, decided on the Union of Transylvania, Banat, Maramureş and Crişana with the Old Kingdom.